



közlemények

Ebben a rovatban a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára /MűEK/ beszámolókat, tudósításokat, módszertani tanácsokat stb. közöl a műszaki felsőoktatási könyvtárhálózat számára. Kérjük a műszaki egyetemi könyvtárosokat, hogy közleményeiket a MűEK hálózati és módszertani csoportjának megküldeni szíveskedjenek.

025.22/100/:027.7:62

NEMZETKÖZI CSERE A MŰSZAKI EGYETEM KÖZPONTI KÖNYVTÁRÁBAN

A Műszaki Egyetem Központi Könyvtára állománygyarapításának egyik módja a nemzetközi kiadványcsere. Az 1960-ban Budapesten tartott nemzetközi kiadványcsere-konferencia leszögezte, hogy "a csere eszköz annak biztosítására, hogy más országok kulturáját jobban megismerhesük."

Cserekapcsolataink állandó kiszélesítésével hozzájuthatunk külföldi műszaki egyetemek, kutatóintézetek és könyvtárak olyan kiadványaihoz is, amelyek nem kerülnek kereskedelmi forgalomba, és amelyekből további ismereteket szerezhethünk ez intézmények tudományos munkáiról. Csere útján egyes nehezebben hozzáférhető kiadványokat is meg tudunk szerezni, sok esetben még akkor is, ha ezek nem az illető egyetem, kutatóintézet vagy könyvtár saját kiadványai. Ezenfelül cserekiadványainkért számos esetben olyan értékes nyugati kiadványokat kapunk, amelyekkel devizamegtakarítást érünk el.

A nemzetközi kiadványcsere további fontos jelentősége, hogy a jól kiépített cserekapcsolatrendszer tudományos eredményeink világszerte való propagálásának hatékony eszközévé vált.

Cseretevékenységünk alapja a 101/1960/M.K.1./M.M. miniszteri utasítás, amely megszabja a nemzetközi kiadványcsere kereteit. Könyvtárunk, mint országos jellegű tudományos szakkönyvtár és egyben tu-

dományági szakkönyvtár, valamint könyvtárhálózati központ jogosult a két Műszaki Egyetem és a Központi Könyvtár kiadványainak cserealapon történő külföldi kiküldésére.

Előnyös és széleskörű cserekapcsolatokat csak megfelelő csereanyag birtokában szervezhetünk. Ez a feltétel könyvtárunkban fokozatosan valósult meg. Az egyetemi disszertáció-cserének a második világháború éveiben bekövetkezett megszűnése után a Központi Könyvtár kiadványainak 1953-tól való megjelenése már rendszeresebb kapcsolatokat tett lehetővé. Ezek a sorozatok azonban akkor még nem tartalmaztak idegen nyelvű összefoglalásokat, és ezért cseréjük is meglehetősen korlátozott volt. Sorozataink jelenleg már több nyelvű összefoglalásokkal jelennek meg. További cserealapot jelentett az először 1955-ben kiadott, az "Építőipari Műszaki Egyetem Tudományos Közleményei", amely később az "Építőipari és Közlekedési M.E. Tudományos Közleményei"-re módosult. Cserepartnereink száma ugrásszerűen emelkedett a Műszaki Egyetem tudományos folyóiratának, a Periodica Polytechnica három sorozatának 1957-ben idegen nyelveken történő megjelenése után. Jelenleg is a fent említett kiadványokkal cserélünk, ezek névszerint a következők:

Periodica Polytechnica

idegen nyelvű cikkei a Műszaki Egyetem karainak megfelelően három sorozatban jelennek meg

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Tudományos Közleményei

magyar nyelvű, idegen nyelvű összefoglalásokkal

Évkönyvek, programok és tájékoztatók

A Központi Könyvtár által kiadott:

Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok

"

Tudományos Műszaki Bibliográfiák

"

Módszertani Kiadványok

"

Csereintézményeink számszerű alakulása világosan mutatja az általunk kiküldött kiadványok számának és idegen nyelvű cikkei, ill. összefoglalásai arányának növekedését

év	cserepartnerek száma
1953	43
1955	193
1957	597
1958	859
1959	860
1960	874
1961/62	960

Jelenleg tehát 960 intézménnyel állunk kapcsolatban. Ez a szám nemcsak hazai, de külföldi viszonylatban is elég magas. Adataink szerint a külföldi nagy könyvtáraknak általában 500-700 cserepartnerük van, eltekintve pl. a moszkvai Lenin-Könyvtártól, amelynek 1959-ben 2240 számontartott cserepartnerre volt.

Természetesen nem minden kapcsolat alapszik a kölcsönösségen. Sok olyan intézmény van, amelynek nincs megfelelő csereanyaga, de érdeklődik kiadványaink iránt. Ezeknek rendszeresen küldjük ellenszolgáltatás nélkül is a kért kiadványt. A nemzetközi kiadványcsere-konferencia azt is tisztázta, hogy "nem kívánatos a szigorúan vett viszonzosság álláspontjára helyezkednünk, viszont törekednünk kell az ésszerű egyensúlyhelyzet biztosítására. Ennek érdekében egyik legfontosabb feladatunknak azt tekintjük, hogy a megfelelő kiadvánnyal rendelkező, de eddig valamilyen okból passzív cserepartnerünket levelezés útján kerjük fel kiadványaik megküldésére. Leveleink hatására már több olyan kapcsolat vált kölcsönössé, amely eddig részünkről egyoldalú volt.

A cserébe kapott kiadványok nyelvi problémákat is vetettek fel. Érkeztek kínai, koreai és más, olvasóink által nem keresett nyelvű folyóiratok és könyvek is. Az ezeket küldő intézményeket levélben felkértük, hogy küldjenek lehetőség szerint orosz-, angol-, német- vagy francia nyelvű kiadványokat, vagy legalább is olyanokat, amelyek idegen nyelvű összefoglalásokat is tartalmaznak. Leveleinkre már több igenlő válasz érkezett.

A cserével kapcsolatos munkánk tulajdonképpen három nagy folyamatra bontható: a kiküldésre, a beérkezett anyag előzetes feldolgozására, levelezés és új kapcsolatok szervezésére.

Kiküldött kiadványainkról kétféle nyilvántartásunk van. Az egyik: cserecélokra nyomtatott kartonra az intézmények számszerű sorrendjében rávezetjük a kiküldendő kiadványt. Egyszerűsítés végett az összes kiadványt beszámoztuk /pl. a Periodica Polytechnica három sorozata 6,7,8/. Így pl. a 3-as cserepartnernek 1962. júliusban kiküldtük a 6,7,8-as kiadványt. E kartonok kitöltésével egyidőben vizsgálókat is írunk. Ezek ugyancsak nyomtatott kartonok, és azért van rá szükségünk, mert a csomagolásnál velük azonosítjuk az adremával előre lehúzott borítékokat, és esetleges reklamáció esetén segítségükkel azonnal megállapíthatjuk, hogy tőlünk kiment-e a reklamált kiadvány. Másik nyilvántartásunkra az egyes kiküldött kiadványokat összesítve vezetjük rá /pl. a Módszertani kiadványok 1. számából külföldre ment 120 db, belföldre 300 db, könyvtári feldolgozásra 3 db stb./.

A tanszékek külföldre küldendő kiadványait is mi továbbítjuk, évente mintegy 400-500 db-ot.

Ugyancsak cseretevékenységünk egyik mozzanata a Központi Könyvtár által kiadott kiadványoknak hazai intézményekhez való továbbítása.

A beérkezett kiadványokat a naponkénti postabontás során szét-

válogatjuk kurrens folyóiratokra, könyvekre és a különgyűjteménybe tartozó aprónyomtatványokra és egyetemi programokra. A cserébe érkezett folyóiratokról kétféle kimutatásunk van: betűrendes címek szerint és az egyes folyóiratok leltári száma szerint. Érkezése után minden folyóiratot megjelölünk a betűrendes cím szerinti kartonon. Ha ezt a kimutatást pontosan vezetjük, hiányok esetén azonnal kérhetjük a be nem érkezett számokat. A nagyobb küldeményeket, a reklámálásra érkezett kiadványokat és könyveket nyomtatott köszönet-reklamáló kartonon köszönjük meg. Ugyanezekre kérjük az egyes hiányzó számokat, füzeteket is. Több füzet, esetleg évfolyam kérése alkalmával azonban már levelet írunk. A kurrens folyóiratokat és a szóróvényszámon lévő, azaz nem rendszeresen érkező folyóiratokat átadjuk a folyóiratosztálynak. A könyveket és a nem folyóirat jellegű időszakos kiadványokat behasonlítás után előkészítjük leltározásra, vagyis rávezetjük egy rőzsaszínű nyomtatott kartonra, a kiküldést nyilvántartó kartonok tükörképére. Ezen feltüntetjük az érkezett könyvek számát, a leltári csoportnapló számát, az érkezés időpontját és leltározásuk után a kiadványok értékét. Összesítések, jelentések írásánál összeadjuk a kartonokon feltüntetett összegeket és a folyóiratok évi összegét, és ezzel megkapjuk az érkezett csereanyag körülbelüli értékét /ez az összeg azonban csak megközelítő, mert az egyetemi disszertációknak, sorozatoknak stb. nincs feltüntetett ára/. A nem profilunkba tartozó, de csereként érkezett kiadványokat elküldjük a megfelelő szakkönyvtáraknak.

1958-tól a következőképpen alakult a cserébe kapott kiadványok devizaforintban kifejezett becsült értéke:

1958	15 000
1959	22 000
1961	27 000

1961-ben 1753 évfolyam periodikát, valamint 284 könyvet küldtünk ki külföldre. Ugyanebben az évben 1564 könyvet és 227 teljes évfolyam /összesen 2368 db/ periodikát kaptunk cserébe.

Alábbiakban a legjelentősebb cserébe kapott folyóiratok közül említünk meg néhányat: Analyst /Anglia/, Analytical Abstracts /Anglia/, American Journal of Mathematics /USA/, Bell System Technical Journal /USA/, Bergakademie /NDK/, British Chemical Engineering /Anglia/, Canadian Journal of Chemistry /Kanada/, Canadian Journal of Mathematics /Kanada/, Industrie Chimique Belge /Belgium/, The Japan Science Review /Japan/, Japanese Journal of Mathematics /Japan/, Journal of Research - series A,B,C,D /USA/, Journal of the British Institution of Radio Engineers /Anglia/, La Ricerca Scientifica /Olaszország/, Knizsnaja Ljetopisz /SZU/, Nuclear Science Abstracts /USA/, Vesztnik Moszkovszkogo Universziteta - szer.Himija, Matematika, Mehanika /SZU/ stb.

Értékes sorozatok közül kiemelhetők: CERN /Organisation Européenne pour la Recherche Nuclaire, Svájc/, Chalmers Tekniska Hőgskolas Handlinger /Svédország/, Kjeller Report /Norvégia/ stb.

Szép számmal kapunk egyetemi disszertációkat is külföldi műsza-

ki egyetemektől /pl. Karlsruhe, Stuttgart, Aachen, Berlin-Charlottenburg, Delft stb./.

Az előtt felsorolt nyilvántartásainkon kívül törzslapos kimutatást is készítünk. Nyomatott kartonokra számszerinti sorrendben felírjuk a csereintézmény pontos nevét, címét és az általunk küldött kiadványok számát. A törölt cserepartnerek kartonjait elteesszük, és így megakadályozzuk azt, hogy egy valamilyen okból törölt intézménynek újabb csereajánlatot tegyünk. Egy másik kimutatásunk földrajzi megoszlás alapján rendszerezi cserepartnereinket. Országok, ezen belül városok, a városokon belül intézmények szerint rendeztük az adréma-zott kartonokat /az adréma-üzemben minden cserepartnernek külön adréma-lemeze van/. Erre a kimutatásra nagy szükségünk van akkor, amikor meg akarjuk állapítani, hogy egy megnevezett intézmény cserepartnerünk-e, vagy nem. A nem folyóirat-jellegű kiadványoknál ugyancsak így állapítjuk meg a küldő intézmény számát. Tervünk, hogy a közeljövőben kardex-nyilvántartás segítségével egyes kimutatásokat összevonjunk.

Munkánkban igen fontos szerep jut a levelezésnek. Leveleinket a cserepartnerek számsorrendjében rendeztük. Eltekintve néhány körlevélről, általában egyéni leveleket írunk. A levelezés nyelve kb. 65%-ban angol, kisebb mértékben német, orosz és francia. Levelezésünk tárgya többféle: csereajánlat, válasz csereajánlatra, nagyobb hiányok reklamációja, tanszékek kéréseinek továbbítása stb. Minden levelet iktatunk. A választ nem igénylő leveleket /pl. köszönőlevél, értesítés címváltozásról stb./ ad acta tesszük, a válaszokat pedig ugyanarra a számra iktatjuk, amelyen az érkező levél volt. Ez év első kilenc hónapjában 117 levél érkezett, és 154 egyéni levelet küldtünk ki külföldre.

Időszakos munkáinktól /pl. kiküldés/ eltekintve az új cserekapcsolatok szervezése állandó feladatunkhoz tartozik. Új kapcsolatot többféle módon szervezhetünk. Kézikönyvként használjuk a következő kiadványokat: World of Learning /ebben megtaláljuk a jelentősebb külföldi egyetemek, kutatóintézetek és könyvtárak címét és kiadványaik megjelölését/, The Europa Year-Book /ugyanolyan felépítésű, mint az előbbi/, továbbá American Universities and Colleges, International Handbook of Universities, UNESCO-kiadványok stb. A bibliográfiákat figyelemmel kísérjük, de előfordul, hogy a tanszékek kéri egyes kiadványoknak cserében történő beszerzését. Igen sok kapcsolat keletkezett az egyetem és a könyvtár látogató külföldi vendégekkel való személyes találkozás és megállapodás alapján.

Soronkővetkező legfontosabb feladatunknak cserepartnereink további aktivizálását és még további új cserekapcsolatok szervezését tekintjük.

JAKUCS Pálné